

زیارت جامعہ کبیره، درس توحید و دوره امامشناسی است

احمد قادری گفت: امام هادی (ع) در زیارت جامعہ کبیره از یک سو به جایگاه خداوند در نگاه ائمه اطهار اشاره می‌کند، از سوی دیگر رابطه اهل بیت (ع) با خداوند را بیان می‌کند.

احمد قادری گفت: امام هادی (ع) در زیارت جامعہ کبیره از یک سو به جایگاه خداوند در نگاه ائمه اطهار اشاره می‌کند، از سوی دیگر رابطه اهل بیت (ع) با خداوند را بیان می‌کند.

خبرگزاری مهر - گروه دین و آئین - نگار احدپور اقبلاغ: امروز ۱۵ ذی الحجه سالروز میلاد باسعادت امام علی النقی الهادی علیه السلام است. امام هادی (ع) دومین امامی است که در سن کودکی به امامت رسید. او در سال ۲۱۲ هجری قمری در اطراف مدینه چشم به جهان گشود و در پی شهادت پدر بزرگوارش حضرت امام جواد (ع) در سال ۲۲۰ هجری در هشت سالگی هدایت امت را بر عهده گرفت.

امامت آن حضرت بر دشمنان اهل بیت (ع) خاصه حاکمان عباسی بسیار سخت و گران آمد و بدین جهت، از همان روزهای نخستین سعی در جدا سازی امام از امت داشتند.

مسئله امام شناسی یکی از آن معارف ناب است که هر کس توان رسیدن به آن را بدون راهنمای امام شناس ندارد و از آنجایی که شناخت امام یکی از مسلمانات و ضروریات اسلام است، اگر مسلمانی، بدون شناخت امام از دنیا برود همانند مردمان عصر جاهلیت از دنیا رفته است. خداوند این مقام رفیع و بلند را به عده ای انگشت شمار که تعداد آن ها از دوازده نفر فراتر نمی رود، اختصاص داده و پیامبر اعظم (ص) ضمن ده ها روایت به نام مبارکشان اشاره کرده و برخی از معصومان (علیهم السلام) همانند امام علی بن موسی الرضا (ع) امام هادی (ع) به گوشه ای از اوصاف آن ها پرداخته اند.

زیارت جامعہ کبیره که دارای مضامین بسیار عالی است و از زبان امام هادی (ع) و در پاسخ به خواسته ی یکی از ارادتمندان اهل بیت علیهم السلام صادر شده، اگرچه به شیوه خطابی و گفتاری است؛ اما در حقیقت بیانگر مقام والای امامت است که از طرف امام معصوم (ع) بیان گردیده است. این زیارت عارفانه که انشا و گفتار امام هادی (ع) نسبت به سایر امامان (ع) است از زیبایی های خاصی برخوردار می باشد.

زیارت جامعہ کبیره میراث گران بهای امام هادی (ع)، در توصیف جایگاه امامت در تشیع و اعتقادات شیعه نسبت به ائمه، گنجینه ای از آموزه های ائمه اطهار (ع) برای شیعه است.

به مناسبت سالروز ولادت با سعادت حضرت امام هادی (ع)، با حجت الاسلام احمد قادری، معاون ارتباطات مؤسسه امام هادی (ع) قم و پژوهشگر دینی در خصوص این میراث گران بها و آموزه های تربیتی امام هادی (ع) در زیارت جامعہ کبیره به گفت و گو نشستیم، که در ادامه حاصل آن را می خوانید:

زیارت جامعہ کبیره، درس توحید و دوره امام شناسی است

حجت الاسلام احمد قادری در ابتدا با معرفی زیارت جامعہ کبیره به عنوان یادگار امام هادی علیه السلام برای شیعیان، عنوان کرد: زیارت جامعہ کبیره که یکی از معتبرترین و مستندترین سند از احادیث شیعه است، از امام هادی علیه السلام روایت شده و به طرح مضامین بلند و مفاهیم بسیار مهم در زمینه امامت و ولایت می پردازد. زیارت جامعہ کبیره در حقیقت دایره المعارف کامل امام شناسی است که باعث می شود شیعیان دچار افراط و تفریط نشوند.

زیارت جامعہ کبیره میراث ماندگار اهل بیت (ع) برای شیعه

این کارشناس دینی تصریح کرد: امام هادی علیه السلام در زیارت جامعہ کبیره از یک سو به جایگاه خداوند متعال در نگاه ائمه اطهار علیهم السلام اشاره می کند، از سوی دیگر رابطه اهل بیت (ع) با پروردگار را بیان می کند و نیز به بیان رابطه مطلوب شیعیان با امام می پردازد. به فضیلت های ائمه اطهار علیهم السلام اشاره می کند و مخاطب را متوجه شأن و منزلت آنان می کند و بدین ترتیب با خواندن زیارت جامعہ کبیره و تأمل در روایات، انسان را متوجه جایگاه امام در دین خدا و زندگی می سازد.

وی با اشاره به فضیلت این زیارت گفت: فضیلت زیارت جامعه کبیره به حدی است که حضرت ولی عصر (عج) سه مرتبه تاکید به قرائت این زیارت پرفضیلت کرده و این امر نشان از جایگاه مهم این زیارت در میان ادعیه و زیارات منقول دارد.

امام هادی علیه السلام در زیارت جامعه کبیره از یک سو به جایگاه خداوند متعال در نگاه ائمه اطهار علیهم السلام اشاره می کند، از سوی دیگر رابطه اهل بیت (ع) با پروردگار را بیان می کند و نیز به بیان رابطه مطلوب شیعیان با امام می پردازد. حجت الاسلام قادری عنوان کرد: تمام فرازهای این زیارت، در روایات معصومین قبل از امام هادی (ع) و پیش از نقل زیارت جامعه کبیره وجود داشته و در واقع تمامی فرازهای آن با کلیه مبانی مسلم گذشته تطبیق کامل دارد. این زیارت، سخنان اهل بیت (ع) است و شیعیان با قرائت این زیارت با مضمون سخنان ایشان و جایگاه والای امامت آشنایی پیدا می کنند چراکه آشنایی با سخنان و سیره امامان طریق رسیدن به معرفت الله است و هیچ چیز بالاتر از شناخت خداوند متعال نیست.

وی افزود: در زیارت جامعه کبیره به تمام آموزه های شیعی اشاره شده است، از جمله به ارتباط ائمه با پیامبر اکرم (ص)، برشمردن مقامات علمی و اخلاقی و سیاسی ائمه (ع)، اسوه بودن آنان، ارتباط امامت و توحید، رابطه امام شناسی با خداشناسی، عصمت اهل بیت (ع)، یکپارچگی خلقت ایشان، تولی و تبری و رجعت و تسلیم که در ادامه به اختصار به تشریح هر یک می پردازیم.

«درس توحید در زیارت جامعه کبیره»

این کارشناس مذهبی افزود: نخستین موضوعی که در این زیارت نامه بدان پرداخته شده مبحث توحید و وحدانیت خداوند متعال است. مصداق بارز توحید را در این زیارت جامعه می توان در دعای بعد از زیارت حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) نیز یافت، که عنوان می شود «یا من لا یعلم الغیب إلا هو، یا من لا یصرف السوء إلا هو، یا من لا یدبر الأمر إلا هو، یا من لا یغفر الذنب إلا هو، یا من لا یخلق الخلق إلا هو، یا من لا ینزل الغیث إلا هو، صلّ علی محمد و آل محمد. (ادعیه، زیارات، اذکار، اوراد، آحراز و روایات فقهی و حقوقی، همگی مانند قرآن حکیم می توانند مفسر، شارح، مقید، مخصّص و قرینه یکدیگر باشند، پس اگر در زیارتی چنین آمد که بکم ینزل الغیث، در دعای بعد از زیارت ثامن الحجج (علیه السلام) آمده است که یا من لا ینزل الغیث إلا هو».

ائمه معصومین؛ دعوتگران به محبت، توحید و خداپرستی

وی افزود: در طول تاریخ بشر، پیامبران و جانشینان آنان، امامان معصوم و جانشینان خاص و عام آنها، علما، فقها و تمامی کسانی که در خط آنها بوده اند، مورد اتهام منکران خدا قرار گرفته و می گیرند و آنان انواع تهمت و برچسب را بر این پویندگان راه حق و حقیقت می زدند تا با این نسبت های دروغین و زشت، مردم حق جو و تشنه معارف الهی را از اطراف آنها پراکنده سازند؛ ولی می دانیم که دروغ فروغی ندارد و خورشید حقیقت، هیچ گاه در پشت ابر پنهان نمی ماند. شیعه معتقد است بزرگان و اولیای دین، می توانند به اذن و دستور خداوند کارهایی را که دیگران از انجام آن عاجزند، انجام دهند و یا شفیع و واسطه بین بندگان و خدا بشوند تا حضرت حق مشکلات بندگان را حل کند؛ بنابراین دعا و توسل شیعه، نه شرک است و نه کفر.

قادری تصریح کرد: در زیارت معروف جامعه خطاب به ائمه معصومین (علیهم السلام) می گوئیم: «إِلَى اللَّهِ تَدْعُونَ وَ عَلَيهِ تَدْتُونَ وَ يَوْمِئِذٍ وَ لَهُ تُسْأَلُونَ وَ يَوْمَئِذٍ وَ إِلَى سَيِّلِهِ تُرْشَدُونَ؛ شما امامان به سوی خدا دعوت می کنید و به او دلالت می کنید و به او ایمان دارید و تسلیم او هستید و مردم را به سوی راه او ارشاد می نمائید». در این شش جمله تمام ضمیرها به خداوند بزرگ بازمی گردد، لذا سخن از خدا و دعوت به توحید است، آیا این شرک است یا ایمان؟

وی افزود: یا در فراز دیگر از زیارت جامعه از محبت و توحید و شرک ستیزی آن عزیزان و مطیع محض خدا بودنشان دم می زنیم و عرضه می داریم: «السَّلَامُ عَلَى الدَّعَاةِ إِلَى اللَّهِ، وَالْأَدْلَاءِ عَلَى مَرْضَاتِ اللَّهِ، وَالْمُسْتَقْرِبِينَ فِي أَمْرِ اللَّهِ، وَالْتَّامِينَ فِي مَحَبَّةِ اللَّهِ، وَالْمُخْلِصِينَ فِي تَوْحِيدِ اللَّهِ، وَالْمُظْهَرِينَ لِأَمْرِ اللَّهِ وَتَهْيِئِهِ، وَعِبَادِهِ الْمُكْرَمِينَ، الَّذِينَ لَا يَسْقُوتُهُ يَلْقَوْلُ، وَهُمْ يَأْمُرُهُ بِعَمَلُونَ؛ [۴۵] سلام بر دعوت کنندگان به سوی خدا و هدایت کنندگان بر اسباب خشنودی خدا، و ثابت قدمان در فرمان خدا، و خالصان در محبت خدا، پاکدلان در یگانگی خدا و ظاهرکنندگان امر و نهی خدا، و بندگان گرامش که بر گفتار او پیشی نمی گیرند و به فرمانش عمل می کنند.» امکان ندارد آن کس که این سخن را از روی معرفت می گوید، به شرک و نفاق روی آورد و در راستای توحید و اخلاص قدم برندارد!

این کارشناس مذهبی گفت: ممکن نیست که زیارت کننده در خطاب به آن بزرگواران از تقوا، راستگویی، محوریت در یگانه پرستی، عصمت از لغزش ها و فتنه ها، طهارت از پلیدی ها و آلودگی های آنان سخن بگوید و اعلان بدارد که من گواهی می دهم شما امامان با تقوا، صادق، قیام کننده به امر پروردگار و عمل کننده به اراده او هستید، شما ارکان توحید خداوند و راهنمایان به صراط

مستقیم او هستید. خداوند شماها را از لغزش ها دور داشته و از فتنه های دین امنیت بخشیده و از هر گونه آلودگی گناه پاک ساخته است؛ در عین حال عزمش را بر پرهیزکاری و راستگویی و دوری از آلودگی ها و استقامت در صراط مستقیم توحد، جزم ننماید.

«دوره امام شناسی و وصف فضیلت های ائمه اطهار (ع) در زیارت جامعه کبیره»

وی موضوع امام شناسی را دیگر آموزه تربیتی شیعه امام هادی (ع) دانست و گفت: در این زیارت در وصف ائمه هدی (علیهم السلام) نیز مطالبی گفته شده، مانند: «بکم فتح الله و بکم یختم، و بکم ینزّل الغیث، و بکم یمسک السماء أن تقع علی الأرض إلاّ بذنه»؛ خدا به واسطه شما آفرینش را آغاز کرد، و به شما نیز به آفرینش پایان می دهد، به سبب شما باران را فرو می ریزد و به سبب شما آسمان را از سقوط بر زمین نگه می دارد جز به اذن او... بنابراین اهل بیت (علیهم السلام) آینه دار جلال و جمال حقّ اند. اهل بیت (علیهم السلام) بنا بر مفاد زیارت جامعه و مانند آن، نور واحدند. هم چنین در زیارت جامعه ائمه اطهار (علیهم السلام) را اینگونه خطاب می کنیم. «لا أخصی ثنائکم و لا أبلغ من المدح کنهکم و من الوصف قدرکم»؛ سروران من! ثنا و ستایش شما برایم ممکن نیست و به کنه مدح شما نمی رسم و وصف قدر و منزلت شما برایم مقدور نیست. چون آن ذوات مقدّس، مظهر تامّ و تمام کمال مطلق خدا و آینه دار جمال جمیل مطلق الهی هستند.

«ائمه اطهار، نور ایمان و صراط مستقیم»

قادری تصریح کرد: ائمه هدی علیهم السلام نور هستند و پرتوافشان هدایت و افشا کننده ظلمت ها و تاریکی ها می باشند؛ لذا در زیارت جامعه کبیره آمده است: «خَلَقَكُمُ اللَّهُ نُورًا فَجَعَلَكُمْ بَعْرَشيَه مَحْدِقِينَ؛ ای امامان بزرگوار! خداوند شما را نورهایی در اطراف عرش خویش آفریده است. در این فراز، ائمه علیهم السلام تشبیه به نور شده اند؛ که در واقع به یک نقطه مشترک بر می گردد؛ ائمه چون جانشینان رسول خدا هستند؛ پس آنها به خدا و انوار الهی باز می گردند. منظور از نور خدا، «نور ایمان» است که شعله فروزنده و مصباحی است که در «زجاجه» و «حباب» قلب انسان قرار دارد و نور ایمان در چراغدانی به نام استخوان های محکم سینه قرار دارند. «مشکوه» سینه مؤمن است و «زجاجه» قلب او و «مصباح» نور ایمان شعله ور و فروزان در قلب مؤمن. به این ترتیب بارزترین و روشن ترین مصادیق «صراط مستقیم»، راه پیامبر و علی علیه السلام و فرزندان معصوم او از نسل فاطمه زهرا علیها السلام است که هر کس دست به دامن ولای آنها زند و در خط آنها حرکت کند، قدم در راه مستقیمی گذارده است که او را به خدا نزدیک، و از گمراهی و انحراف دور می سازد.

زیارت جامعه کبیره؛ تحقق عینی الگو پذیری از امامان معصوم

وی در ادامه گفت: عشق و علاقه به اهل بیت و ولای امامت به معنی الگو قرار دادن امامان برای اعمال و رفتار خویش است؛ لذا مؤمنان در هر قدم، نیکان و پاکان مخصوصاً پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امامان معصوم (علیهم السلام) را اسوه و سرمشق خود قرار دهند؛ این از گام های مؤثر برای وصول به هدف آفرینش انسان یعنی تهذیب نفس و پرورش فضائل اخلاقی است. با این تفاسیر امکان ندارد زائری روی به آنان کرده، از صبر و استقامت و جهاد و تلاش و از خودگذشتگی آنان در راه خدا و از اقامه نماز و ادای زکات و امر به معروف و نهی از منکر آنان حرف بزند و در زیارت جامعه کبیره بگوید: [۵۵] «عَظَمْتُمْ جَلَالَه، وَاکْبَرْتُمْ شَأْنَه، وَمَجَّدْتُمْ كَرَمَه، وَادَّمَمْتُمْ ذِكْرَه، وَوَكَّدْتُمْ مِيقَاتَه، وَاحْكَمْتُمْ عَقَدَ طَاعَتِه، وَصَحَّحْتُمْ لَهُ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَه، وَدَعَوْتُمْ اِلَى سَبِيلِه بِالْحِكْمَه وَالْمَوْعِظَه الْحَسَنَه، وَبَدَلْتُمْ اِنْفُسَكُم فِي مَرْضَاتِه، وَصَبَرْتُمْ عَلٰى مَا صَابَكُم فِي جَنَّتِه، وَاقَمْتُمْ الصَّلَاة، وَآتَيْتُمُ الرِّكَاه، وَآمَرْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ، وَنَهَيْتُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَجَاهَدْتُمْ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِه، حَتَّى اَعْلَنْتُمْ، دَعْوَتَه، وَبَيَّنْتُمْ قَرَأَيْصَه، وَاقَمْتُمْ حُدُودَه، وَنَشَرْتُمْ شَرَايِعَ احْكَامِه؛ پس شکوهش را ارج نهاده، و جایگاهش را بزرگ داشتید، و بخشندگیش را ستودید، و پیوسته او را یاد کردید، و پیمانش را محکم ساختید، و عهد بندگیش را استوار نمودید، در آشکار و پنهان خیرخواهیش کرده با حکمت و اندرز نیکو (مردم را) به راهش دعوت نمودید، و جانتان را در راه خشنودیش فدا کردید بر مصیبت هایی که در راه خدا به شما رسید صبر نمودید و نماز را به پا داشته و زکات را پرداختید، و امر به معروف و نهی از منکر کرده و در راه خدا به شایستگی جهاد نمودید، تا جایی که دعوتش را آشکار کردید، و واجباتش را بیان نمودید و حدودش را به پا داشته و قوانین احکامش را ترویج نمودید» ولی خودش اهل صبر و تلاش و جهاد نباشد و به نماز و زکات اهمّیت لازم را ندهد و نسبت به حدود و قوانین الهی، تسامح به خرج دهد.

قادری تصریح کرد: به راستی چگونه ممکن است که خطاب به آنان اعلان کند که «مُنْتَظِرٌ لِامْرُكُم، مُرْتَقِبٌ لِذَوْلَتِكُم، أَخِيذْ بِقَوْلِكُم، عَامِلٌ بِامْرُكُم»؛ و مُقَدِّمٌ كُمْ اِمَامَ طَلِبَتِي وَحَوَائِجِي وَآرَادَتِي فِي كُلِّ اَحْوَالِي وَآمُورِي؛ من منتظر ظهور و حاکمیت شما هستم، به فرمان شما گردن می نهم، در پیشاپیش تمام خواسته ها و حوائج، خواست شما را در نظر می گیرم» ولی در عمل، به همه این قول ها و پیمان ها پشت پا بزند؟! طبق این فرازهای روایی از زیارت جامعه، موطّفیم دوستان خدا را دوست داریم و پیشوایان بزرگ دین یعنی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امامان معصوم (علیهم السلام) را در همه چیز اسوه و الگوی خود قرار دهیم.

قادری افزود: در زیارت شریفه جامعه کبیره ضمن آنکه بر علو مقام انسان های کامل و اوج جایگاه معصومان (علیه السلام) تصریح می شود، به تحمّل علوم آن ها توسط شیعیان نشان نیز اشارت می رود، زیرا به زائر اذن قرائت «محمّل لعلمکم» داده می شود و این فقره به منزله درخواست علوم است که «لا یحتمله إلا نبی مرسل أو ملک مقرب أو عبد امتحن الله قلبه للتعوی»؛ جز پیامبر مرسل و فرشته مقرب یا بنده ای که خداوند قلب او را به تقوا آزموده است، از آن بهره نمی برد. در زیارت جامعه خطاب به ائمه اطهار (علیهم السلام) می گوئیم: محتمل لعلمکم؛ یعنی من علوم شما را تحمل می کنم. ظاهر این جمله خبری است؛ اما به داعی انشا القا شده است و چون دعا و انشاست، در حقیقت زائر از خدا می خواهد که او را از مصادیق (امتنحَن الله قلوبهم للتعوی) قرار دهد تا بتواند علوم صعب و مستصعب آن ذوات قدسی را احتمال و تحمّل کند و فرا گیرد.

وی با بیان اینکه مراد از علم در زیارت جامعه کبیره، دانشی نیست که تحصیل آن برای هر کسی ممکن باشد؛ گفت: مقصود علم و دانشی نیست که بتوان در جایی دیگری آن را فراگرفت. تنها فرشتگان، انبیا (علیهم السلام) و انسان هایی ویژه قدرت تحمّل آن را دارند؛ مثلاً سفیان ثوری از امام صادق (علیه السلام) معنای (ن والقلم) را پرسید؛ آن حضرت ابتدا به اختصار پاسخ دادند که «نون» فرشته ای است که به «قلم» که فرشته ای دیگر است پیام می رساند؛ آن گاه فرمودند: برخی که من بیش از این در امان نیستم.

«وظایف شیعه نسبت به ائمه اطهار (ع)»

معاون ارتباطات مؤسسه امام هادی (ع) تبیین وظایف شیعیان و جامعه اسلامی نسبت به ائمه اطهار (ع) را از دیگر آموزه های امام هادی (ع) برشمرد و گفت: از منظر امام هادی (ع)، وظیفه جامعه انسانی در ساحت اهل بیت عصمت (علیهم السلام) این است که حقایق آنان را در عقل، محبت آنها را در دل، نام و یاد آنها را در جسم و جان احیا نمایند؛ چونان عطشانی که به کوثر زلال می رسد و جگر تفتیده خود را تبرید و دیده پژمرده خویش را تقریر و روشن و قوای فرسوده خود را تنشیت و شاداب و دهان خشکیده خویش را کامیاب می نماید. شرح وظایف جامعه اسلامی را می توان از سخنان نورانی حضرت هادی، علی بن محمد (علیه السلام) امام دهم در زیارت جامعه جست وجو کرد: «أشركت الأرض بنورکم و فاز الفائزون بولایتکم؛ بکم یُسئلکُ إلی الرضوان و علی من جحد ولایتکم غضبُ الرحمن».

وی خاطر نشان کرد: امام علی النقی علیه سلام چنین بیان می کند: خدا را و همچنین شما را گواه می گیرم که من به شما ایمان دارم و به آنچه شما به آن ایمان دارید؛ و کافر نسبت به دشمن شما، بینایم به مقام شما، دوستدار شما و دوستدار دوستان شما هستیم. بغض دشمنان تان را در دل دارم و دشمن آن هایم. در صلح هستیم با هر که در صلح با شما است و در حال جنگ هستیم با هر کس که با شما در جنگ است.

«ائمه معصومین و تدبیر همه امور امت»

قادری در پایان گفت: یکی دیگر از مصادیق آموزه های تربیتی که حضرت امام هادی (ع) در زیارت جامعه کبیره آن را مطرح فرمودند، تدبیر امور امت از سوی ائمه معصومین (ع) است. چنان که در زیارت جامعه آمده است: «السلام علیکم یا اهل بیت النبوة و ساسة العباد و ارکان البلاد»؛ سیاست که جز علوم انسانی است، بدون معرفت انسان، فهمیده نخواهد شد و چون انسان در فرهنگ قرآن حکیم، از کرامت ویژه برخوردار است؛ (لقد کرمنا بنی آدم)؛ و کرامت او به استناد خلافت وی است؛ (إتی جاعل فی الأرض خلیفة) و حرمت خلیفه مرهون عمل او به دستور مستخلف عنه است، وگرنه محکوم (أفرأیت من اتخذ إلهه هواه) شده و سرانجام مطرود (أولئک ینادون من مکان بعید) خواهد شد، لذا پیشوایان معصوم (علیهم السلام) که سیاستمداران واقعی اند، سیاست نفس را برترین سیاست دانسته اند: «سیاسة النفس أفضل سیاسة و رئاسة العلم أشرف رئاسة»، «سوسئوا أنفسکم بالورع»، «سیاسة الدین بحسن الورع» و از بهترین روش های سیاست، حسن خلق و تحمل دشواری های جامعه است.